

Додаткові матеріали для вивчення творчості Ліни Костенко

Діалог із науковцем

Ліна Костенко

Поет, що йшов сходами гігантів

Драматичні поеми Лесі Українки – явище феноменальне в українській літературі... І якби свого часу естетичні та громадянські імпульси цієї драматургії були органічно сприйняті і творчо освоєні українським національним театром, то досі б цей театр явив світові своє істинно мистецьке обличчя.

Це скарб, потоплений в океані причин. Рано чи пізно він буде піднятий зусиллями людей, здатних занурюватися на великі глибини і, не захлинувшись гіркотою історичної пам'яті, винести його на обшири сучасності в усьому блиску його непроминальної вартості...

Почала відразу з шедевра – з «Одержимої». Твір вражаючої сили, досконалий за формою, до того ж написаний за одну ніч, – факт нечуваний в історії літератури... 32 сторінки рукопису, почерком стрімким і летючим, твір, що його потім Франко назве шедевром...

Мабуть, на той час тільки М. Зеров по-справжньому глибоко і точно зрозумів: «Це звичайне явище, коли ватажок, поет чи мислитель переростає своє оточення, убоге, безсиле, не розвинене естетично, не піднесене культурно». Це не індивідуалізм. Це бунт пораненої душі. Душа ця поранена фарисейством¹. Голос Міріам – це, властиво, голос волаючого в пустелі. Це розпач не від того, що не зрозуміли її, а від того, що вона зрозуміла їх. Чого ж вона – «ненавистю спотворена в обличчі»? А яке обличчя повинна мати людина, котра побачила тих, які ще вчора «тричі відрікалися від нього», а сьогодні прийшли як «прихильні друзі», можуть уже й поплакати, бо це вже нічим не загрожує.

Христос – це спокута за людські гріхи перед Богом. Міріам – це спокута за людські гріхи перед Христом. Образом Міріам Леся Українка захистила людство від звинувачення, що воно не варте, щоб за нього йти на Голгофу.

¹ Фарисейство – тут: дволичність.

За останні мученицькі 12 років свого життя Леся Українка написала близько двадцяти драматичних поем – грандіозний поетичний масив у найпотужніших реєстрах трагедії – не знаю, якому ще поетові це було б під силу. Хіба що Байрону...

Про Лесю Українку часто можна прочитати, що вона для своїх драматичних поем брала сюжети з Біблії, міфології, грецької та римської історії, що твори її написані «на сюжети Іудеї й Вавилону». Це не зовсім так. Або й зовсім не так. Художник сюжетів не бере. Для художника батьківщина людського духу там, де найбільше болить історія.

У нас люблять говорити про світове значення творів Лесі Українки. Особливо приємно процитувати, наприклад, французького професора Жоржа Люсіані: «Драматичні поеми Лесі Українки становлять вершину театру нашого століття». Безперечно, становлять. А точніше – становили б – якби вони йшли на сценах і своїх, вітчизняних, і європейських театрів. А чого ж ми хочемо від європейських, якщо й у себе дома не спромоглись?

У Європі був один час, в Україні – інший... Найсумніше, що вона все це бачила, розуміла, свідомо прийняла свою долю. Вона знала свою безвихідь у ті «глухонімі часи»... Поет прогнозує на віки... На те й поет, щоб чути голос віків.

Народ реалізував себе в трьох геніях, котрі прийшли буквально один за одним – Шевченко, Франко, Леся Українка – і здійснили титанічну роботу духу, взаємно доповнюючи себе, надолуживши за багато віків і забезпечивши українській літературі майбутнє.

1. Що особливо запам'яталося вам із цієї літературознавчої праці Ліни Костенко?
2. Випишіть афоризми з тексту статті й прокоментуйте їх.
3. Які висновки Ліни Костенко вам особливо імпонують?

«Маруся Чурай»

Є два роди художніх відкриттів. Можна неznане зробити знаним. І можна знане зробити незнаним – побачити в ньому те, чого ніхто не бачив, або пережити його так, як ніхто не переживав. Тоді відоме й нібито пережите стає якісно інакшою величиною – наче його досі не було...

Мотив «неословленості» української історії, невкарбованості її у скрижалі світової пам'яті – як свідчення (чи причина?) неповноти національної самореалізації або знак національної саморозтрати – постійно зринає в поезії Костенко, зокрема в «Марусі Чурай».

Костенко бере з історії не минуще, а вічне. Звідси, зокрема, й висока питома вага кожного слова; поетична мова раз у раз згущується в афоризми достоїнства мудрості, притаманної не багатьом...

Бажан у своїй рецензії обережно називає цей твір «поемою про кохання й безсмертя». Та незалежно від того, чи це справді історичний роман, а чи любовна поема, ця річ, безумовно, «залишиться в історії нашого письменства».

1. Які слова Івана Дзюби про роман Ліни Костенко ви вважаєте найбільш вагомими?
2. Поясніть, як треба розуміти слова Миколи Бажана, який рецензував рукописний текст «Марусі Чурай».